

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ ΕΝΑΤΟΣ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ — ΙΟΥΝΙΟΣ

1936

ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ & ΣΙΑ Α. Ε.
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ «ΕΣΤΙΑΣ»
ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ 23 ἢ ΠΕΣΜΑΖΟΓΛΟΥ 3Α
ΑΘΗΝΑΙ

ἄνθρωπος, ἄρχισαν νὰ τραγουδοῦν μὲ θέρημ στὴ φωνή τους καὶ μ' ἔκσταση στὸ πρόσωπό τους, τὸ τραγοῦδι τῆς Λορελάης, — τὸ περίφημο τραγοῦδι ποὺ ὁ ἔβραϊὸς Χάινε εἶχε γράψει πάνω στὸ γερμανικὸ θρόλο τῆς ὀραίας Λορελάης, θυμάστε;

Ich weiss nicht, was soll es bedeuten
Dass ich so traurig bin...

Αιστάνθηκα τὸ παλαιὸν αὐτὸ τραγοῦδι πάνω στὸ Ρήνο ὄχι μόνο σὰ μιαν ἀσπρὴ ἀναβίωση τῆς παλιᾶς ρομαντικῆς Γερμανίας, ἀλλὰ καὶ σὰ μιὰ ἐκδίκηση τοῦ Χάινε πάνω στὸν Χίτλερ, — ἔτσι ὡς ἔον τὸ ἀσύλληπτο, ἐλεύθερο καὶ φωτεινὸ πνεῦμα τοῦ Ἄριελ νὰ περιγελοῦσε τὸν Κάλιμπαν μέσα στὰ ἴδια τὸ ἄντρο του...

ΚΩΣΤΑΣ ΟΥΡΑΝΗΣ

Ὁ ποιητὴς καὶ ὁ πεζογράφος

Ὁ Ποιητὴς μας θύμωσε, θυμώνει, κι' ἐγώ, λέει, εἶμαι πικρὸς. Ὁμοίως, ὁ θυμὸς εἶναι ποιητικὸς, καὶ ἡ πεζὴ ἀλήθεια εἶναι πικρή. Ὁ Ποιητὴς, ὡς τώρα, κάθε φορὰ ποὺ ἔπιανε τὸ κριτικὸ κοντύλι—ἀφίροντας στὴν ἄκρη τὸ φτεροῦ τοῦ αἵτου,—ποτέ δὲν εἶδα νὰ θυμώσῃ. Εἶτε κρίνοντας τὰ ἔργα τῶν περασμένων ποιητῶν, εἶτε προλογίζοντας τὰ πρώϊμα λαλήματα ποὺ βγάνανε στὸν ἄδειον ἀέρα ἀμέτρητα ποιητικὰ χηνάρια, πάντα του καλόβολος ἐπαινετὴς, μοίραζε τὶς εὐχὲς καὶ τὰ παινέματά του ἀπλόχερα.

Ὅσο γιὰ μένα, εὐχαριστῶ τὸν Ποιητὴ, ποὺ ἕνα ἀπλὸ πεζογράφημά μου τ' ὀνοματίζει «ποίημα». Τί λογιῆς ὁμως ποίημα; Θέλει ὁ παλιὸς μου φίλος νὰ τιμήσῃ ἕνα πεζογράφημα χαρίζοντας του τὸ εὖσημο τὸ ποιητικὸ; Αἰτοῦ τοῦ εἶδους τὴν παρασημοφορία ἐγὼ δὲν τὴν παραδέχομαι. Ὑπάρχουν ποιήματα καὶ ποιήματα ὡς αὐτὰ τὰ δευτέρω παρομοιάζω τοὺς στίχους ποὺ ὁ Βαλαωρίτης ἐμπνεύσθηκε ἀπὸ τὴν Πεσμένη Κολώνα. Γιὰ νὰ μὲ βγάλῃ ψεύτη, ὁ Παλαμᾶς ἔβαλε στὴν ἀπάντησή του ἀπὸ τὸ ἴδιο ἐκεῖνο ποίημα τοῦ Βαλαωρίτη, ἔντεκα στίχους ὡς δεῖγμα ποιητικὸ. Εἶμαι λοιπὸν ἐδῶ ὑποχρεωμένος νὰ κρίνω αὐτοὺς τοὺς στίχους γιὰ ν' ἀπολογηθῶ στὸν κατηγοροῦ καὶ φίλο μου ποιητὴ καὶ κριτικὸ, καὶ νὰ δικαιολογήσω τὴν ἀνόσια κατηγορία τῆς «ποιητικῆς παλάβρας», ποὺ τόλμησα ν' ἀποδώσω στὸ Βαλαωρίτη. Πῶς ἡ Πεσμένη Κολώνα θάμοιαζε μὲ «ραχοκόκκαλο προκατακλυσμαῖο, ποὺ ὁ χρόνος τὸ ξεκλείδωσε» (καὶ γιὰ τὸ ξεκλείδωμα θάχρειαζόνταν αἰῶνες), ἐνῶ ἡ Κολώνα ἔπεσε σὰν ἀπὸ κερανοῦ χτυπημένη τὴν ὄρη; Ποιὰ ἡ ἀνάγκη αὐτῆς τῆς ποιητικῆς ἀνακρίβειας, ἐκεῖ ποὺ ὁ ξαφνικὸς θυμὸς τῆς μοίρας, τῆς φύσης ἢ τυφλῆ ὄρη θάχαρίζανε στὸν ποιητὴ ποιητικὲς ἀδειες προτιμότερες; Πρώτη λοιπὸν αὐτὴ ἀνακρίβεια, μὰ καὶ δευτέρω ἀκολουθεῖ: Ὁ πέτρινος γίγαντας, ποὺ ἔλαμπε στὸ φῶς ἀσάλευτος καὶ γαληνός,

σέπεται τώρα κατὰ γῆς νὰ τὸν πατοῦν οἱ σκύλοι...

Ὁραία κι' ἀληθινὴ (;) ποιητικὴ ἀντίληψη τῆς

τραγικῆς ἐντύπωσης ποὺ δίνουν τὰ γκρεμισμένα μνημεῖα! Κυτᾶτε ποῦ πῆγε ἡ φαντασία τοῦ ποιητῆ... Καλὰ ποὺ οἱ σκύλοι δὲν κάνουν καὶ τίποτ' ἄλλο ἀπ'αὐτὸν στὸν ἱερὸ νεκρὸ... Ἀπὸ τοὺς σκύλους ὕστερα παίρνει ὁ ποιητὴς τὴν τρεχάλα του στῆς Ἱστορίας τὰ περασμένα, καὶ μὰς ἀραδιάζει τὸ τί εἶδε καὶ τὸ τί ἄκουσε ἡ Κολώνα ὅταν στεκότανε στὰ πόδια τῆς: εἰκόνες τρικυμισμένες, ποὺ ἡ Κολώνα χαμπάρι δὲν εἶχε πάρει. Εἶναι γνωστὴ ἡ ἀδυναμία τοῦ Βαλαωρίτη, μπρὸς στὴν ἀτάραχτη γαλήνη τῶν ἀψύχων μνημείων, νὰ πιάνεται ἀπὸ ἔξαψη ρητορικὴ καὶ νὰ τοῦ βγάινῃ λόγο μὲ φιλοσοφήματα κοινοτοπικά, καὶ μάλιστα, καμιά φορὰ, ν' ἀπορῆ γιατί οἱ ἄψυχες πέτρες δὲν ἀποκρίνονται. («Πῶς μὲ θωρεῖς ἀκίνητος—ποῦ τρέχει ὁ λογισμὸς σου;...») Προσφώνηση, ἴσα καὶ καταμούτσουνα, καλλιτεχνικοῦ μνημείου, ποὺ νὰ τοῦ κἀνῃ κανεὶς καὶ ἐρωταποκρίσεις—ὁ ἴδιος ὁ ποιητὴς νὰ ρωτᾷ κι' ὁ ἴδιος ν' ἀπαντᾷ—εἶναι πρᾶμα ἀπόλυτα ἀντιποιητικὸ, εἶναι ποιητικὴ ρομαντικὴ παλάβρα, καὶ τίποτ' ἄλλο. Ὑπάρχουν ἄλλες προσφωνήσεις καθαρὰ ποιητικὲς, ποὺ γίνονται ὄχι στὸ ἴδιο τὸ ἄψυχο μνημεῖο, ἀλλὰ στὸ πνεῦμα τὸ ἀθάνητο, ποὺ παρασταίνει τὸ μνημεῖο ἐκεῖνο.

Πιὸ κάτω, ἡ ἄμοιρη Κολώνα ἐνοιωσε τῶν βαρβάρων τὴν πνοή «ἐπάνωθ' ἡς νὰ διαβῆ καὶ νὰ τὴν κιτρινίσῃ—σὰ φύλλο ποὺ ἀσπλαχνὸς βοριάς περνώντας ἔχει ψῆσει». Τῶν βαρβάρων ἡ πνοή, λοιπὸν, (ποὺ αἰῶνες βάσταξε,) διαβῆκε ἀπὸ πάνω τῆς καὶ τὴν κιτρίνισε... Ἀμέσως κατόπι ἀκολουθεῖ σύγκριση τοῦ προαιώνιου αἵτου κιτρινίσματος μὲ τὸ βοριά ποὺ περνᾷ καὶ ψήνει τὰ φύλλα, σὲ μόνῃ μιᾷ στιγμῇ, βέβαια. Μὲ τὴν ὁμῆ αὐτῆ φράση «ἔχει ψῆσει», γίνεται παραβολὴ τοῦ κιτρινίσματος τῆς Κολώνας, ποὺ τὸ προξένησε τῶν βαρβάρων ἡ πνοή, κι' ὄχι ὁ ἥλιος τῆς Ἀθήνας. Ὅλα αὐτὰ εἶναι ἀδειες ποιητικὲς, ποὺ παίζοντε γροθιᾶ ἀναμεταξύ τους, κι' ἀναγκάζουν τὴν κριτικὴ ἀστυνομία νὰ μπῆ στὴ μέση. Ἡ ἀχόρ'αστη φαντασία τοῦ Βαλαωρίτη δὲ μένει εὐχαριστημένη ἀπὸ τὸ θεῖο κιτρινίσμα τῶν αἰώνων, ἀλλὰ γροεῖ ἄλλα κιτρινίσματα, ποὺ, καθὼς βλέπετε, ἡ ποιητικὴ ἀκρίβεια δὲν τὰ συχωρεῖ, καὶ ἡ κριτικὴ αὐστηρὰ τ' ἀπαγορεύει.

Τί χρειάζονται ὅλες αὐτὲς οἱ ποιητικὲς εἰκονικὲς παλάβρες, παρὰ νὰ δείξουν πῶς ἀπὸ τὸν ποιητὴ λείπει ἡ ποιητικὴ ματιὸ ποὺ βγαίνει ἀπὸ τὴν ὀλύμπια γαλήνη τῆς ἐμπνευσης; Τέλος, παραθέτω τοὺς δύο τελευταίους καὶ χειρότερους στίχους, ὅπου ἡ ρητορεία ἀρχίζει ἀπὸ νύχτα φοβερή, καὶ πάει λιγώνοντας (decrescendo) ἀντιμουσικὰ σὲ γεράματα, ἀποκαρώματα, καὶ τέλος σβύνει στὴ φράγκικη σαπίλα (γιὰ νὰ μοιάσῃ μὲ τὸ «νεκρίλα»). Ὅλην αὐτὴν τὴν ἀκατάστατη τρικυμία τῶν παθῶν, ἂν τὴν ἄκουε ἡ Κολώνα, θάἀποροῦσε ἐκστατικὰ καὶ θάπεφτε ἄλλη μιὰ φορὰ ἀπὸ τὸ κακό τῆς. Νὰ τὸ δίστιχο:

Ὑστερα... νύχτα φοβερή, κρυφὸ χτικιὸ, νεκρίλα, γεράματ', ἀποκάρωμα καὶ φράγκικη σαπίλα.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΒΛΑΧΟΓΙΑΝΝΗΣ